

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Збірник матеріалів

**XXVII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

20 лютого 2025 року

Київ 2025

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2025. 385 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 26.02.2025)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, доктор політичних наук, професор;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 20 лютого 2025 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Деснова Ірина,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології
Маріупольський державний університет

ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА»

Потреба в безпеці та бажання мінімізувати ризики є фундаментальними потребами людини. Це підкреслює важливість переоцінки наукових перспектив через призму компетентнісного підходу, розглядаючи безпеку як культурну концепцію та включаючи характеристики мислення, орієнтованого на ризик [1]. Безпека є основною цінністю, яка лежить в основі вільного існування та розвитку особистості, сприяння гармонії та розв'язання протиріч у різних сферах суспільного життя.

Огляд наукової літератури з безпеки на різних рівнях підкреслює важливість звернення до безпеки молодого покоління. Це включає визначення способів розвитку здатності ефективно реагувати на різноманітні небезпечні ситуації, сприяння стійкій мотивації та заохочення рефлексивного мислення щодо власних дій чи бездіяльності.

Вивчення безпеки широко висвітлюється в науковій та професійній літературі в різних сферах людської діяльності. Враховуючи зростання впливу природних, техногенних, військових і соціальних небезпек, це зумовлює необхідність постійного, систематичного та всебічного аналізу безпеки як явища в сучасній теорії та практиці. Це включає в себе вивчення механізмів культивування культури безпеки та сприяння ризик-орієнтованому мисленню.

Поняття «безпека» є багатогранним і широко вивчається в наукових дослідженнях у різних значеннях, категоріях і вимірах. В українській мові поняття «безпека» окреслюється різними категоріями, які розширюють і поглиблюють його зміст, зокрема державна, національна, соціальна, енергетична, науково-технічна, інформаційна, духовна, трудова, техногенна, пожежна тощо. Науковці активно обговорюють його з різних точок зору, що відображає його багатовимірний характер та розширення сфери застосування результатів досліджень. Як вітчизняні, так і міжнародні дослідники зосереджують увагу на обґрунтуванні понятійно-категоріального апарату безпеки, а також на розробці методологічних підходів для системного вивчення безпекової проблематики (Н. Гайворонюк, В. Горлінський, М. Олексюк, Я. Серіков, А. Кліфтонс (A. Clifton), Дж. Рейсон (J. Reason)) та інші.

Трансформація змісту поняття «безпека» відбувалась упродовж історичного розвитку людства. Наукові дослідження безпеки разом із запропонованими рішеннями були в центрі

уваги мислителів різних епох. Сучасні дослідження на цю тему були б неповними без визнання цієї інтелектуальної спадщини. Однак не менш очевидно, що внески видатних учених не повною мірою окреслюють всі аспекти розуміння дефініції «безпека» [5]. Наприкінці минулого століття вчені природничих, технічних, соціальних і гуманітарних наук почали пропонувати свої погляди на безпеку як систему теоретичних і прикладних знань, започаткувавши всебічне дослідження проблеми. Останніми роками дефініція «безпека» набуває критично важливого глобального значення в різноманітних сферах діяльності суспільства.

В залежності від напрямку дослідження, науковці визначають дефініцію «безпека» як відсутність явної небезпеки (В. Баліцький, Ф. Коженевські, Я. Серіков та інші); відсутність потенційних загроз, якості (атрибут) системи, специфічна діяльність (Н. Гайворонюк, М. Олексюк М., та інші); як результат нейтралізації реальних і потенційних загроз (А. Кліфтонс (A. Cliftonc), Дж. Рейсон (J. Reason) та інші); як передумова забезпечення сприятливих умов для розвитку особистості (суспільства, держави) (М. Астахова, Ю. Белошенко, В. Горлінський В. Михайлов та інші).

Дефініція «безпека» зазвичай інтерпретується як відсутність небезпеки або ризику для заподіяння шкоди; як такий, що захищає від можливості загибелі, каліцтва чи втрати [8, с. 34]. На думку А. Кліфтонса (A. Cliftonc) людина перебуває в безпеці тоді, коли загроза заподіяння шкоди є непомірно малою, а система заходів з посилення безпеки вважається ефективною тоді, коли ризик виникнення нещасного випадку є мінімальним [8, с. 36]. Отже, безпека є станом мінімального виникнення ризику або нещасного випадку. В наукових доробках В. Баліцького, дефініції «безпека» та «небезпека» є кардинально протилежними за своїм значенням. В загальному розумінні поняття «безпека» визначає збереження сталості суб'єктом власного буття, відповідно дефінітивний зміст поняття «небезпека» окреслюється як загроза або порушення стану захищеності [2]. В дослідженні Я. Серікова наголошується, що «на безпеку впливає низка чинників, передусім загрози – об'єктивні та суб'єктивні, внутрішні та зовнішні, абстрактні та конкретні, потенційні та реальні, – а також цінності: конструктивні (позитивні) та деструктивні (негативні), в обох статичні та динамічні ситуації» [7]. В наукових доробках В. Горлінського наголошується, що «прагнення до безпеки окремої людини, сім'ї, нації та людства разом із визнанням її як соціального блага та усвідомленням її необхідності суспільством визначає безпеку як цінність вищого рівня та соціально-політичну ідеал» [3, с. 108].

Безпека є фундаментальною цінністю, яка лежить в основі вільного існування та розвитку особистості. Так, в дослідженні Дж. Рейсона (J. Reason) в культурному контексті окреслено чотири парадокси безпеки, а саме:

1. безпека визначається та вимірюється більше її відсутністю, ніж її наявністю;
2. засоби захисту не тільки поліпшують стан безпеки, але й можуть призводити до неготовності суб'єктів протидіяти потенційним загрозам;
3. Довготривале убезпечення призводить до мінімізації виникнення небезпечних для людей ситуацій, проте саме мінливість умов у формі своєчасного пристосування до несподіваних подій – забезпечує безпеку людей в динамічному та мінливому світі;
4. Стан абсолютної безпеки може серйозно перешкоджати досягненню цілей безпеки, тоді як схвильованість суб'єкта невдачею може призвести до покращення ситуації безпеки [9].

Отже, дотримання правил безпеки є активним процесом, що передбачає розпізнання позитивних та негативних зовнішніх впливів з метою підтримки цілісності організму та набуття механізмів його самозбереження.

Література

1. Астахова М., Белошенко Ю. Концепт «безпека»: компетентність, культура та особливості мислення // *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. № 12 (8). С. 7-12. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i8-001>
2. Баліцький В. Гносеологія формування понять «безпека», «державна безпека» та «національна безпека» // *LitopysVolyni*. 2024. С. 183-188. 10.32782/2305-9389/2023.29.29.
3. Горлінський В. В. Аксіологічний дискурс безпеки як соціального феномену // *Практична філософія*. 2004. № 2. С. 108-116.
4. Крутій К., Замелюк М., Деснова І. Усвідомлений ризик в іграх дітей старшого дошкільного віку (Conscious Riskin the Games of Older Preschool Children) // *Preschool Education: Global Trends*. 2023. Vol. 4. P. 47-74.
5. Михайлов В. Поняття «безпека» і «цивільна безпека» у міждисциплінарному науковому дискурсі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. № 17. С. 77-89. 10.35387/od.1(17).2020.77-89.
6. Олексюк М., Гайворонюк Н. Філософія безпеки в умовах воєнного стану // *HeraldofKhmelnytskyiNationalUniversity. Economic Sciences*. 2023. № 320(4), С. 189-194. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-28>
7. Серіков Я. О., Коженевські Ф. Безпека життєдіяльності – секюритологія: підруч. для студ. вищих навч. закл. / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2010. 381 с.
8. Clifton A. EricsonI., *Concise encyclopedia of system safety: Definition of terms and concepts*. John Wiley & Sons, 2011. 78 p. <http://surl.li/nzlokt>
9. Reason, J. Safety paradoxes and safety culture. *Injury Control and Safety Promotion*, 2000. № 7(1). P. 3-14. [https://doi.org/10.1076/1566-0974\(200003\)7:1;1-V;FT003](https://doi.org/10.1076/1566-0974(200003)7:1;1-V;FT003)